

er bij hen een 'inwendige zending', die provinciaal of classicaal was georganiseerd.³²

Vooral dat laatste kwam na de Vereniging onder kritiek te liggen. Sommige broeders van B wilden ook hier decentraliseren ten gunste van de plaatselijke kerk. Voor elke plaats moest een consulent worden aangewezen, die dan leiding zou kunnen geven voor het geval daar christenen waren die de kerk tot reformatie of tot openbaring wilden brengen. Gezamenlijk evangelisatie-werk moest dus plaats maken voor bearbeiding vanuit een naburige kerk.³³

In de eerste twintig jaar was er op het terrein van de evangelisatie geen sprake van een bijzondere expansie. Wel waren er op zgn. 'tweede feestdagen' hier en daar 'zendingsdagen', waar dominees over de 'inwendige zending' stimulerende toespraken hielden. Maar het echte vuur was er, naar het lijkt, wat uit. Wellicht hebben hier de anti-methodistische accenten in Kuypers theologie een rol gespeeld. Het zou nog jaren duren voordat er een nieuwe opbloei van de evangelisatie kwam. Intussen mogen we niet vergeten, dat het bestaande zondagsschoolwerk, dat een zeer grote omvang had, week aan week werd voortgezet en dat velen daardoor bij de kerk gehouden of tot de kerk getrokken zijn.³⁴

6. Problematiek voor de jaren na 1910

Waar stonden de Gereformeerde Kerken anno 1911? Er was sinds 1892 in allerlei opzichten winst geboekt. Maar er kwamen met de winst ook schadeposten en nieuwe problematiek mee. De Gereformeerde Kerken in Nederland gingen de jaren 1910 niet in als een huis zonder hypothecaire belasting. Ik noem drie aspecten.

- 1. Er was in de jaren 1892 - 1911 een indrukwekkend gereformeerd theologisch systeem neergezet. Men kon op kerkelijk en christelijk terrein bijna geen vraag of probleem tegenkomen, waarvoor in de werken van vooral Kuiper geen antwoord of oplossing te vinden was. De gereformeerden kregen in deze periode voor jaren geestelijke bagage mee. Dat was in veel opzichten een

32. Over de activiteiten van 'Filippus' en 'Jachin': J. van Gelderen ed., *Filippus. Gereformeerd traktaatgenootschap 1878/1978* (z.p., z.j. (Hattem 1978)) en J.P. Tazelaar, *Gedenkboek. Feestuitgave ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan der Gereformeerde Zondagsschool-Vereniging 'Jachin' (Nijkerk 1911)*.

33. *De Vrije Kerk* 19 (1893) 41-43; *De Vrije Kerk* 20 (1894) 434-444.

34. *De Vrije Kerk* (23) 1897 220-230; *De Vrije Kerk* 24 (1898) 250-259. In 1892 was er in bijna alle plaatsen waar een CGK was, een één- of meerklassige zondagsschool.